

(بیست و نهمین شماره رجب ۱۳۰۳ هـ)

شماره ۱۱ مطابق ۱۵ اکتبر ۱۹۰۳ میلادی

۱۹۰۳ میلادی

(وجه ادب در طهران ماهی ۳ قران)

در سایه پاد ایران ۴ قران

تاسریه

رزة آقا میرزا

روز نامجات

No 2

خلاصه الحوادث

منفیده و اعلاماتی که منافی جلال دولت و ملت نباشند بحدیث روزنامه خلاصه الحوادث بر سرستند با کمال ناطق و کسر خواهند شد

پاریس

سلطه اغتشاشات عظیمه که دو مستملکات الجزایر فرانسه حدود مراکش روز نموده قبایل و ایلات دزد مراکشی تخاصات را برای دزدی و راه زنی ممتد شمرده نظامی و کواج و سر یوزان و قواقل نظامی بت نموده کادر خاک فرانسه بنا ساخت و کاز الی الجزایر و رؤسای قشونی بتای لشکر نموده آمد و این مرتبه ثانوی است که در ن بست قبایل مراکشی و افریقا مراکشی ده آمد §
که در صورت دوام اینگونه اغتشاشات

بسیار خیال فرار در سر فاشت بشهر کمال ادب از او خواهش نموده الجزایر معاودتس ماه §
ملفکته سابق ملدا کاسکار که نیز فلزایر موجب فراسویان بود تحصیل اجازه نموده برای خوردن آبهای معدنی بفرانسه مسافرت نماید §

— (۱۰) —

عنان

برای انتظام مسئله شبه جزیره بلکان دول فرا و ایتالیای اطریش چند دست سفینه علی رود §
عنان در اطراف شهر سلونیک نموده §
بملاحظه اغتشاشات مقدونیه را §
سفاین چکی مزبور

یک قرن از انتشار اولین روزنامه یومیه در ایران گذشت

طلوع و غروب خلاصه الحوادث

امیر هوشنگ عباس زاده

می رسیدند. تا اینکه یک صد سال پیش. واژه «روزنامه» به معنی مطبوعه‌ای که به‌طور یومیه و روزانه در دسترس خوانندگان قرار می‌گیرد به مفهوم حقیقی کلمه، برای نخستین بار در میان مطبوعات متعدد ایران عینیت یافت و به مرحله عمل و تولید و توزیع در آمد. در روز دوشنبه چهاردهم جمادی‌الآخر ۱۳۱۶ هـ. ق. که مصادف با سالگرد تولد مظفرالدین شاه بود (۳۱ اکتبر ۱۸۹۸ میلادی) اولین روزنامه روزانه در ایران، تحت عنوان «خلاصه الحوادث» از

بررسی تاریخ مطبوعات ایران، نمایانگر آن است که گرچه واژه «روزنامه»، دلالت ضمنی بر نوشته‌های چاپی به‌طور روزانه دارد، ولی در عمل، از زمان تأسیس نخستین روزنامه - «کاغذ اخبار» - در سال ۱۲۵۳ هـ. ق. تا ۶۳ سال بعد، همواره روزنامه‌های فارسی زبان چاپ داخل کشور و همچنین خارج از کشور و نیز دولتی و غیردولتی، به‌صورت هفته‌نامه و ماهنامه و گاهی هفته‌ای دو یا سه شماره و در مواردی به صورت گاهنامه «نامنظم» به چاپ

سوی محمدباقرخان اعتمادالسلطنه وزیر انطباعات وقت منتشر شد.

اولین، در استفاده از اخبار خبرگزاری‌ها این روزنامه، گرچه از تکنیک روزنامه‌نگاری بسیار ضعیفی برخوردار است و از دانش ژورنالیسم زمان بی‌بهره بوده است، لیکن در عین حال نخستین روزنامه‌ای است که به‌طور مستقیم، اخبار تلگرافی خبرگزاری‌ها را در ایران مورد استفاده قرار داد. نحوه عمل، به این صورت بود که خبرگزاری رویترا، اخبار جهان را از اروپا به هندوستان مخابره می‌کرد و سفارت انگلیس در تهران نیز با استفاده از خط تلگرافی موجود، این اخبار را از هند دریافت می‌کرد. نسخه‌ای از این خبرها برای مطالعه مظفرالدین‌شاه قاجار فرستاده می‌شد و وزارت انطباعات، با استفاده از همین نسخه، اخبار مشخصی را انتخاب می‌کرد تا در «خلاصه‌الحوادث» به چاپ برساند.

هدف: جلوگیری از نفوذ روزنامه‌های مترقی
هدف از انتشار «خلاصه‌الحوادث» این بوده که به زعم دستگاه سانسور، وزارت انطباعات با انتشار آخرین خبرها، خوانندگانی را به سوی خود جلب کند و از نفوذ روزنامه‌های مترقی و ملی برون‌مرزی در میان آنان جلوگیری به عمل آورد.

«خلاصه‌الحوادث»، با حروف سربی و معمولی و روی یک ورقه کاغذ سفید به اندازه نصف روزنامه‌های بزرگ معمولی امروزی به چاپ می‌رسید و علامت شیروخورشید بالای آن، نشانه رسمی بودن نشریه به‌شمار می‌رفت. شکل چاپ و انتشار آن، به اعلامیه‌های خبری ایام جنگ شباهت داشت و حاوی خلاصه اخبار ایران و خارج از کشور بود. این روزنامه در ابتداء به‌طور رایگان و سپس با آبونمان ماهیانه ۳ قران در تهران و ۴ قران در سایر شهرهای ایران و در تمام روزهای هفته به‌جز روزهای جمعه و یکشنبه منتشر می‌شد، نام و محل چاپخانه آن هم «فرانکوپرسیان» واقع در خیابان علاءالدوله و محل فروش و توزیع آن نیز خیابان ناصریه (ناصرخسرو) مقابل شمس‌العماره، حجره آق میرزا حسن وکیل جرید و روزنامه‌جات بود.

اولین روزنامه بومیه و روزانه ایران «خلاصه‌الحوادث» پس از حدود پنج سال و انتشار ۱۱۰۷ شماره، که به زعم خود «هرگونه

■ هدف از انتشار «خلاصه‌الحوادث» این بود که وزارت انطباعات با انتشار آخرین خبرها، خوانندگانی را به سوی خود جلب کند و از نفوذ روزنامه‌های مترقی و ملی برون‌مرزی در میان آنان جلوگیری به عمل آورد.

■ یک‌قرن پیش، در روز دوشنبه چهاردهم جمادی‌الآخر ۱۳۱۶ ه. ق. اولین روزنامه ایران، تحت‌عنوان «خلاصه‌الحوادث» از سوی محمدباقرخان اعتمادالسلطنه وزیر انطباعات وقت منتشر شد.

■ «خلاصه‌الحوادث»، نخستین روزنامه‌ای است که به‌طور مستقیم، اخبار تلگرافی خبرگزاری‌ها را در ایران مورد استفاده قرار داد.

خود، این جریده مختصر بومیه را که حاوی خلاصه اخبار مهمه بومیه تمام عالم و هم مختصری از وقایع عمده داخله مملکت می‌باشد به عتایت و یاری الله و توجهات خاطر خطیر همایون شاهنشاه جهان پناه خلدالله سلطانه احداث و ایجاد نمود.»

مقاله مفیده و اعلاناتی که منافی به صلاح دولت و ملت نبود را به چاپ می‌رسانید، در ماه شوال ۱۳۲۱ ه. ق. از انتشار باز ایستاد. هرچند که این روزنامه، به علت کاهش قدرت رژیم استبدادی و گسترش روزافزون نهضت مشروطه‌خواهی، به‌طور علنی به نام روزنامه دولتی انتشار نمی‌یافت و خود را وابسته به «انجمن معارف» اعلام می‌کرد، اما زیرنظر حکومت وقت اداره می‌شد و دلیل این امر، اعلانی است که درباره نحوه پرداخت وجه آبونمان در روزنامه منتشر شده بود که به موجب آن به مشترکین اخطار گردیده بود «بدون قبض مخصوص که جر ماه از طرف اداره انطباعات دولتی صادر گردیده و به مهر مسجیرالدوله مدیر روزنامه‌جات و انطباعات دولتی رسیده باشد به احدی وجه نپردازند».

قسمتی از مقدمه شماره اول روزنامه «خلاصه‌الحوادث» به‌عنوان نمونه نقل می‌شود:

«امروز روزی نیست که مردم با چشم‌وگوش بسته، آسوده و خاموش نشسته، غفلت و هوشیاری و خواب و بیداری و عقل و جهل و باخبری و بی‌خبری را یکسان تصور نمایند و وسیله‌ای برای این آگاهی جز روزنامه‌جات عالم نیست و از طرفی مشتری روزنامه‌جات عمده شدن برای همه کس مقدور نمی‌باشد و گذشته از این، روزنامه‌جات تا به‌دست شخص می‌رسد مطالب عمده و مفید آن غالباً کهنه است لذا اداره انطباعات ایران، محض خدمت به عموم ابناء وطن عزیز

منابع:

- «گوئل کهن، تاریخ سانسور در مطبوعات ایران، جلد یکم، تهران: مؤسسه انتشارات آگه، ۱۳۱۳.
- «محیط طباطبایی، تاریخ تعطیلی مطبوعات ایران، تهران: مؤسسه انتشارات بعثت، ۱۳۶۶.
- «محمد اسماعیل رضوانی، تاریخچه روزنامه‌نگاری در ایران، تهران: دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۴۸-۴۹.